

Zweig i el seu món

Què haguera fet Stefan Zweig si no haguera estat jueu? Llegint el llibre d'Antoni Martí Monterde *Stefan Zweig i els suïcidis d'Europa* (Leonard Muntaner editor) em sorgeix aquest dubte. Martí Monterde recull l'opinió de Zweig sobre els austríacs de començaments del segle XX, poc patriotes, apàtics al davant de la qüestió nacional, desmobilitzats. Zweig els ho recrimina, troba a faltar allò que percep en altres nacions, el patriotisme. "Ens manca aquesta unitat primera del sentiment", diu. I després afegeix que els austríacs necessiten "alguna cosa que cohesioni les persones, que aglutini en una gran idea les múltiples existències que conviuen en aquest espai, una esperança noble, pura." Zweig retrau als seus conciutadans que no siguin patriotes, i que Àustria, aquell país que venia d'un passat gloriós, de tot un imperi, no tinguera més orgull patri. Tot seguit, amb gran perspicàcia, Martí Monterde recull diversos articles de Zweig del començament de la Primera Guerra Mundial: "el neguit d'Alemanya és avui el mateix que el nostre, la seva alegria és la nostra alegria, i cada soldat que lluita sobre la seva bandera és un dels nostres", escriu en un d'ells. I en la seua admiració cap als alemanys, elogia "la voluntat de la raça".

El llibre d'Antoni Martí és extraordinàriament interessant, perquè d'alguna manera desemmascara el Zweig "pacifista i internacionalista". En canvi, el jove Zweig que ens presenta vessa patriotisme, bel·licisme i germanofília: "eufòria pangermànica", en paraules de Martí. Zweig desenvolupa el concepte de nació lingüística, i explica com ell es considera un escriptor alemany: allò el condueix a un nacionalisme territorial ("cada pam de terra alsaciana ens és tan preuat com el propi ter-

MARTÍ
DOMÍNGUEZ

@MartíDomínguezR

IL·LUSTRACIÓ DE DIEGO MIR

ros"), i veu l'avançament dels alemanys com una gesta napoleònica, èpica i espiritual. I, certament, més endavant Zweig canviarà de parer, en descobrir els horrors de la guerra, i prendrà un camí pacifista, intensificant els contactes amb escriptors de l'estranger, trencats a l'inici del conflicte. Però el primer Zweig, guerrer i pangermànic, és demolidor.

Fet i fet, en les seues memòries *El món d'ahir: Memòries d'un europeu*, que es varen publicar pòstumament, Zweig va obviar aquells anys d'exaltació nacionalista. Fins i tot, els va tergiversar: "El fet que jo no sucumbís a aquesta embriaguesa sobtada de patriotisme no era degut a cap sobrietat o clarividència especial...", escriu. Però, com Antoni Martí mostra molt bé, Zweig hi va sucumbir plenament, i no sols això, sinó que es va convertir en un generador d'opinió a favor de la guerra. Per altra banda, en les seues memòries, parla molt poc del nazisme: hi ha unes poques planes dedicades al "somni d'odi de Hitler", però resulten sorprenentment escasses. En realitat,

Zweig va evitar fer declaracions públiques contra el nazisme, i fins i tot en els moments més difícils. La cineasta Maria Schrader, en el biopic *Stefan Zweig: Adeu a Europa*, va copsar amb extraordinària perspicàcia els sons silencis de l'escriptor. Un home trasbalsat, superat per les circumstàncies, enfrontat a dilemes terribles.

"Les meves contradiccions són les meves esperances", escrivia Joan Fuster. Però, en aquest cas, les contradiccions són massa tenebroses. I, tanmateix, què hauria passat si Zweig no haguera estat jueu? S'hauria alegrat de l'*Anschluss*, de la reunificació amb Alemanya, com tants altres intel·lectuals austríacs? O hauria mantingut el seu pacifisme? També Thomas Mann va celebrar els primers anys de la Gran Guerra, de manera semblant a Zweig, relacionant la guerra amb una oportunitat per a la defensa i enrobustiment de la cultura germànica. Però després, Thomas Mann es va convertir en la veu alemanya contra el nazisme. En canvi, Stefan Zweig... En la nota que va deixar abans de suïcidar-se, va escriure: "El món de la meua pròpia llengua ha mort per a mi".